

Nadzór nad samorządem terytorialnym

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Spacer wirtualny + Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Małgorzata Solecka, *Samorząd ma prawo preferować szczepione dzieci*, dostępny w internecie: mp.pl [dostęp 11.12.2019 r.].
- Źródło: *Ustawa z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

- Źródło: *Ustawa z dnia 7 października 1992 r. (...)*, dostępny w internecie: sip.lex.pl [dostęp 11.12.2019 r.].

Nadzór nad samorządem terytorialnym

Komisja
Samorządu Terytorialnego
i Polityki Regionalnej

Źródło: Adrian Grycuk, licencja: CC BY-SA 2.5.

Polska jest krajem zdecentralizowanym. Wyraża się to szerokimi uprawnieniami samorządów lokalnych – gmin, powiatów oraz województw. Każda z takich jednostek ma swoje własne organy, które nie podlegają władzom centralnym, ale są wyłaniane oraz kontrolowane przez lokalne wspólnoty mieszkańców. Polskie prawo przewiduje jednak pewne formy ograniczonego nadzoru nad lokalnymi władzami.

Twoje cele

- Wyjaśnisz relacje między niezależnością samorządów terytorialnych a nadzorem nad ich organami.
- Scharakteryzujesz kompetencje wojewodów i regionalnych izb obrachunkowych w kontekście nadzoru nad jednostkami samorządu terytorialnego.
- Przeanalizujesz sytuacje, w których można zawiesić lub rozwiązać organ samorządowy.

Przeczytaj

Organy samorządu terytorialnego w Polsce mają zagwarantowaną prawem niezależność działania od władz centralnych. Rząd nie może ingerować w rozstrzygnięcia gmin, powiatów i województw, które mieszczą się w granicach ich ustawowych kompetencji. Istnieje jednak pewien rodzaj nadzoru, który funkcjonuje w Polsce – jest to nadzór nad organami samorządowymi na podstawie kryterium zgodności z prawem. Organami takiego nadzoru są: Prezes Rady Ministrów, wojewodowie oraz [regionalne izby obrachunkowe](#).

Nadzór wojewody

Uchwały podejmowane przez władze samorządowe muszą być zgodne z prawem. Organy samorządów: wójt (burmistrz lub prezydent miasta), starosta oraz marszałek województwa, zobowiązane są do przedkładania wojewodzie uchwał przyjętych odpowiednio przez radę gminy, radę powiatu oraz sejmik wojewódzki. Muszą to zrobić w ciągu siedmiu dni od dnia ich przyjęcia. Zobowiązane są również do składania wyjaśnień i przedstawiania mu innych wymaganych informacji.

Wojewoda, który jest przedstawicielem Rady Ministrów w województwie, orzeka, czy przyjęte przez radę gminy, radę powiatu lub sejmik województwa akty prawa miejscowego są zgodne z prawem. W ciągu 30 dni od doręczenia uchwały wojewoda może stwierdzić, że jest ona sprzeczna z konstytucją, ustawą lub rozporządzeniem. Wówczas unieważnia ją, wstrzymując tym samym wykonanie tego aktu prawnego.

Decyzja wojewody nie jest ostateczna. Organ jednostki samorządu terytorialnego, który wydał unieważniony akt prawa, może złożyć skargę na rozstrzygnięcie nadzorcze do sądu administracyjnego. Rozwiązanie takie służy gwarancjom niezależności samorządów terytorialnych od centralnych władz państwowych.

Po upływie 30 dni od doręczenia uchwały wojewoda nie może już orzec o jej nieważności. Ma prawo jednak wystąpić do sądu administracyjnego z wnioskiem o uznanie jej za niezgodną z prawem. Jeśli z kolei wojewoda stwierdzi „nieistotne naruszenie prawa” w akcie prawa lokalnego, nie unieważnia go, ale ogranicza się do stwierdzenia nieprawidłowości.

Nadzór regionalnych izb obrachunkowych

W zakresie gospodarki finansowej oraz zamówień publicznych organem nadzoru nie są już wojewodowie, ale regionalne izby obrachunkowe. Organy samorządowe zobowiązane są do dostarczania im uchwał budżetowych oraz składania wyjaśnień na temat lokalnych finansów. Regionalna izba obrachunkowa może stwierdzić niezgodność budżetu gminy,

powiatu lub województwa z prawem i wydać orzeczenie o jego nieważności. W przypadku nieprzyjęcia przez organ stanowiący samorządu terytorialnego uchwały budżetowej na dany rok do końca stycznia, izba sama ustala budżet danej jednostki. Izby kontrolują także kwartalne sprawozdania jednostek samorządowych z wykonania budżetu.

Ponadto co najmniej raz na cztery lata, regionalne izby obrachunkowe przeprowadzają kompleksową kontrolę gospodarki finansowej każdej gminy, każdego powiatu i każdego województwa. Inspektorzy izb sporządzają wówczas wystąpienia pokontrolne. Są to sprawozdania z przeprowadzonych kontroli, przekazywane kontrolowanym podmiotom. Zawierają one uwagi inspektorów oraz zalecenia, jakie zdaniem izby jednostka samorządu terytorialnego powinna wykonać.

W Polsce funkcjonuje 16 regionalnych izb obrachunkowych. Każdą z nich kieruje kolegium składające się z prezesa, jego zastępcy oraz pozostałych członków. Wszyscy oni są powoływani przez Prezesa Rady Ministrów, choć nominacje poprzedzone są konkursami. Kolegia izb podlegają nadzorowi ministra odpowiedzialnego za administrację publiczną, na podstawie kryterium zgodności z prawem.

Zawieszenie lub rozwiązanie organu samorządowego

W szczególnych okolicznościach organy samorządowe mogą zostać zawieszane lub rozwiązane.

W przypadku „przedłużającego się braku skuteczności w wykonywaniu zadań publicznych” przez organy gminy, powiatu lub województwa, Prezes Rady Ministrów może, na wniosek ministra odpowiedzialnego za administrację publiczną, zawiesić organy samorządowe. Ustanawia wówczas [zarząd komisaryczny](#) w danej jednostce. Oznacza to, że zadania i kompetencje zawieszonych organów przejmuje powołany przez premiera [komisarz rządowy](#). Zarząd komisaryczny może zostać ustanowiony na okres nie dłuższy niż dwa lata (i nie dłużej niż do kolejnych wyborów samorządowych).

W przypadku „powtarzającego się naruszania konstytucji lub ustaw” organ samorządowy może zostać rozwiązany. Dotyczy to rady gminy, rady powiatu oraz sejmiku województwa. Z wnioskiem o rozwiązanie organu występuje Prezes Rady Ministrów, a stosowną uchwałę podejmuje sejm. W takiej sytuacji szef rządu, na wniosek ministra odpowiedzialnego za administrację publiczną, wyznacza osobę, która do czasu wyborów będzie pełniła obowiązki rozwiązanego organu. Jeśli tym organem jest rada powiatu oraz sejmik wojewódzki, rozwiązaniu ulegają jednocześnie organy wykonawcze – zarząd powiatu oraz zarząd województwa. W przypadku gminy sytuacja wygląda inaczej. Na wniosek wojewody wójt (burmistrz, prezydent miasta) może zostać w takich okolicznościach odwołany przez Prezesa Rady Ministrów.

Słownik

regionalne izby obrachunkowe

państwowe organy nadzoru i kontroli gospodarki finansowej podmiotów samorządu terytorialnego; nadzór nad działalnością regionalnych izb obrachunkowych sprawuje minister właściwy do spraw administracji publicznej

zarząd komisaryczny

instytucja prawna oznaczająca przymusowe wykonywanie zadań i kompetencji organów przez komisarza rządowego; zarząd taki ustanawia Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw administracji publicznej

komisarz rządowy

osoba (fizyczna) upoważniona do wykonywania zarządu komisarycznego; komisarza rządowego powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek wojewody, zgłoszony za pośrednictwem ministra do spraw administracji publicznej

Spacer wirtualny + Schemat

Polecenie 1

Zapoznaj się ze spacerem wirtualnym i wykonaj ćwiczenie.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Polecenie 2

Zapoznaj się ze schematem interaktywnym i wykonaj ćwiczenie.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Ustawa z dnia 7 października 1992 r. (...)

Inspektor do spraw kontroli gospodarki finansowej, zwany dalej «inspektorem», podlega wyłączeniu od czynności kontrolnych, jeżeli on lub członekowie jego rodziny pozostają w takich stosunkach prawnych z jednostką kontrolowaną lub osobistych z jej pracownikami, które nasuwają wątpliwości co do bezstronności inspektora. Wyłączenie następuje z urzędu, na wniosek inspektora lub na wniosek zgłoszony przez kierownika jednostki kontrolowanej odpowiednio uzasadniony.

Źródło: *Ustawa z dnia 7 października 1992 r. (...)*, dostępny w internecie: sip.lex.pl [dostęp 11.12.2019 r.].

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” Ustawa z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa

Art. 84.

1. W razie powtarzającego się naruszenia przez sejmik województwa Konstytucji lub ustaw, Sejm, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, może w drodze uchwały rozwiązać sejmik województwa. Rozwiązanie sejmiku województwa równoznaczne jest z rozwiązaniem wszystkich organów samorządu województwa. Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw administracji publicznej wyznacza wówczas osobę, która do czasu wyborów nowych organów samorządu województwa pełni funkcję tych organów.

2. Jeżeli powtarzającego się naruszenia Konstytucji lub ustaw dopuszcza się zarząd województwa, wojewoda wzywa sejmik województwa do zastosowania niezbędnych środków, a jeżeli wezwanie to nie odnosi skutku – za pośrednictwem ministra właściwego do spraw administracji publicznej – występuje z wnioskiem do Prezesa Rady Ministrów o rozwiązanie zarządu województwa. W razie rozwiązania zarządu, do czasu wyboru nowego zarządu, funkcje zarządu pełni osoba wyznaczona przez Prezesa Rady Ministrów.

Art. 85.

1. W razie nierokującego szybkiej poprawy i przedłużającego się braku skuteczności w wykonywaniu zadań publicznych przez organy samorządu województwa Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw administracji publicznej, może zawiesić organy

samorządu województwa i ustanowić zarząd komisaryczny na okres do 2 lat, nie dłużej jednak niż do wyboru zarządu województwa przez sejmik województwa nowej kadencji.

2. Ustanowienie zarządu komisarycznego może nastąpić po uprzednim przedstawieniu zarzutów organom samorządu województwa i wezwaniu ich do niezwłocznego przedstawienia programu poprawy sytuacji województwa.

3. Komisarza rządowego powołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek wojewody, zgłoszony za pośrednictwem ministra właściwego do spraw administracji publicznej.

4. Komisarz rządowy przejmuje wykonywanie zadań i kompetencje organów samorządu województwa z dniem powołania.

Źródło: *Ustawa z dn. 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 20.04.2020 r.].

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

” Małgorzata Solecka

Samorząd ma prawo preferować szczepione dzieci

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach uchylił decyzję wojewody śląskiego, który unieważnił uchwałę radnych Częstochowy, uzależniającą przyjęcie dziecka do przedszkola od wypełnienia obowiązku szczepień. – Prawo nie może chronić tych, którzy łamią prawo – głosi orzeczenie sądu.

Rozprawa w Wojewódzkim Sądzie Administracyjnym w Gliwicach odbyła się we wtorek. WSA zajął się uchwałą, w której radni Częstochowy postanowili przy rekrutacji do samorządowych placówek przyznawać dodatkowe punkty dzieciom, które mają komplet obowiązkowych szczepień. Wojewoda uchwałę uchylił, uznając m.in., że dyskryminuje dzieci, których rodzice nie zaszczepili, narusza ich prawo do nauki, a wymagane od rodziców oświadczenie, że dziecko było szczepione, zawiera dane wrażliwe.

Źródło: Małgorzata Solecka, *Samorząd ma prawo preferować szczepione dzieci*, dostępny w internecie: mp.pl [dostęp 11.12.2019 r.].

Dla nauczyciela

Autor: Krzysztof Kowaluk

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Nadzór nad samorządem terytorialnym

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VIII. Modele sprawowania władzy.

Uczeń:

17) przedstawia uprawnienia nadzorcze premiera, wojewody i regionalnych izb obrachunkowych wobec organów samorządu terytorialnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje kompetencje nadzorcze wojewodów i regionalnych izb obrachunkowych;
- analizuje sytuacje, w których możliwe jest zawieszenie lub rozwiązanie organów samorządowych;
- wyjaśnia znaczenie nadzoru nad samorządem terytorialnym.

Strategie nauczania:

- lekcja odwrócona;
- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Zajęcia przeprowadzone są metodą kształcenia wyprzedzającego. Uczniowie zapoznają się w domu z zasadami nadzoru nad samorządami terytorialnymi w Polsce.
2. Podczas wprowadzenia do zajęć uczniowie przy pomocy nauczyciela przedstawiają powyższe zasady. Zostaje sporządzona lista organów uprawnionych do nadzoru oraz ich nadzorcze kompetencje.
3. Nauczyciel przedstawia temat i cele zajęć.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie przeprowadzają symulację rozprawy sądowej przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym. Jej przedmiotem jest decyzja wojewody uchylająca uchwałę rady gminy. Podczas jednych z poprzednich zajęć ustalana jest treść takiej uchwały (najlepiej odnosząca się do uwarunkowań lokalnych). Nauczyciel wskazuje akty prawne, do których należy się odwoływać (Ustawa o samorządzie gminnym oraz ustawa regulująca kwestie poruszane w uchwale).
2. W dniu rozprawy przeprowadzane jest w grupie uczniów losowanie. W ten sposób zostaje wyłonionych trzech sędziów WSA, dwóch reprezentantów rady gminy oraz dwóch reprezentantów wojewody. Osoby te zajmują miejsca na sali sądowej.
3. Przedstawiciele rady gminy uzasadniają swoją skargę, przedstawiciele wojewody odpowiadają na nią. Obie strony wskazują podstawy prawne swoich stanowisk. Sąd, po wysłuchaniu stron, udaje się na naradę, a następnie wydaje orzeczenie oraz uzasadnia je, odwołując się do stosownych przepisów prawa.

Faza podsumowująca

1. Nauczyciel podsumowuje rozprawę oraz przy udziale grupy ocenia aktywność jej uczestników. Zwraca uwagę na jakość argumentacji oraz przywoływane uzasadnienia prawne.

2. Uczniowie wykonują ćwiczenia 1–5.

Praca domowa:

Uczniowie wykonują ćwiczenia 6–8.

Materiały pomocnicze:

Ustawa o samorządzie gminnym.

Ustawa o samorządzie powiatowym.

Ustawa o samorządzie wojewódzkim.

Ustawa o regionalnych izbach obrachunkowych.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Grafika może zostać wykorzystana przez uczniów indywidualnie lub podczas zajęć w charakterze podsumowania.